

วิกฤตทรัพยากรน้ำและความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออก Water Resource Crisis and Consequent Conflicts between Users in Eastern River Basin

สุนทร ปัญญาสุธารส¹
Sunthorn Panjasutharos¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาวิกฤตทรัพยากรน้ำและความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออก เป็นการศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองใหญ่จำนวน 2 ตำบล และในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ จำนวน 2 ตำบล ที่มีผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคส่วนชุมชน เกษตรกร และผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเกิดวิกฤตทรัพยากรน้ำ และเกิดความขัดแย้งอย่างเด่นชัด รวมทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ที่เป็นทั้งองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน

จากการประเมินความเห็นของทุกภาคส่วนสรุปได้ว่า สาเหตุหลักของวิกฤตทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเกิดจากภัยธรรมชาติคือสภาวะฝนแล้ง และการใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรม ผลการศึกษายังพบว่า กลุ่มตัวอย่างในภาคชุมชนและในภาคเกษตรกรรมมีแหล่งน้ำใช้หลัก ได้แก่บ่อขุดซึ่งเป็นแหล่งน้ำบาดาลระดับตื้นหรือ มีบ่อบาดาลระดับลึก หรือ มีสระน้ำเป็นของตนเอง มีการใช้น้ำจากการประปาส่วนภูมิภาคไม่มากนัก จึงทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตทรัพยากรน้ำมากนัก แตกต่างจากภาคส่วนอุตสาหกรรมซึ่งจะใช้น้ำจากการประปาส่วนภูมิภาคเป็นหลัก แต่ก็มีสระน้ำ บ่อบาดาล และคลองเป็นแหล่งน้ำสำรองจึงเกิดผลกระทบไม่มากนัก ยกเว้นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ไม่มีแหล่งน้ำเป็นของตนเองที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจากวิกฤตทรัพยากรน้ำ

กลุ่มตัวอย่างภาคชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองใหญ่มีความเห็นว่า วิกฤตทรัพยากรน้ำเกิดผลกระทบน้อยเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีแหล่งใช้สำรองเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่ไม่ต่อต้านนโยบายผันน้ำของภาครัฐ และไม่มี ความขัดแย้ง ส่วนกลุ่มตัวอย่างภาคชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ มีความเห็นว่าเกิดผลกระทบปานกลางเนื่องจากแหล่งน้ำที่ใช้เป็นน้ำจากระบบประปาหมู่บ้าน และเครื่องสูบน้ำของระบบประปามักชำรุดบ่อยครั้ง จึงทำให้การขาดแคลนน้ ไม่ได้เกิดผลกระทบจากวิกฤตทรัพยากรน้ำจากอ่างเก็บน้ำโดยตรง และส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับภาครัฐในการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ และไม่มี ความขัดแย้ง กลุ่มตัวอย่างภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองใหญ่ และ พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า วิกฤตทรัพยากรน้ำเกิดผลกระทบน้อยต่อแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรมีแหล่งน้ำสำรองเป็นของตนเอง ประกอบกับส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรน้ำฝน จึงเกิดผลกระทบน้อย และส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับนโยบายผันน้ำของภาครัฐ และไม่มี ความขัดแย้ง

ส่วนแนวทางแก้ไขวิกฤตทรัพยากรน้ำในอนาคตทุกภาคส่วนมีความเห็นว่า ควรจัดสรรน้ำให้แต่ละภาคส่วนอย่างเหมาะสม จัดให้มีการประชุมชี้แจงระหว่าง ภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม และ ชุมชนในการกำหนดนโยบายแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการจัดสรรน้ำให้แต่ละภาคส่วนอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ควรก่อสร้างระบบ

¹ ส่วนอุทกธรณีวิทยาและชลศาสตร์น้ำบาดาล สำนักประเมินศักยภาพและดุลยภาพแหล่งน้ำบาดาล กรมทรัพยากรน้ำบาดาล เลขที่ 26 ซอยท่าอิฐพหลโยธิน ถนนงามวงศ์วาน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 02-7931025

น้ำประปาให้ทั่วถึง จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้น แยกแหล่งน้ำระหว่างชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรม ควรมีการก่อสร้างระบบกักเก็บน้ำเพื่อเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำมาก ควรมีการควบคุม การใช้น้ำของโรงงานอุตสาหกรรม ให้โรงงานจัดสร้างแหล่งน้ำเป็นของตัวเอง และมีโรงงานบำบัดน้ำเสียก่อน ปล่อยลงแหล่งน้ำ

คำสำคัญ : วิกฤตทรัพยากรน้ำ ความขัดแย้ง

ABSTRACT

The objective of this survey-based research was to study the water resource crisis and consequent conflicts between users in eastern river basin. The research's sites were focus on two sub-districts of Klong Yai watershed and two sub-districts of Pra-sae watershed. The survey was target on three stakeholders: the communal sector, agricultural sector, and industrial sector. Furthermore, other pertinent stakeholders including the government and private sectors were also participated in this study.

The results showed that the two main causes of the crisis were the occurrence of long drought period and heavily water consumption from industrial sector. The results also revealed that the communal and agricultural sectors were less affected due to the ownership of their water reserves such as dug wells, ponds, and deep groundwater wells. Moreover, the users from these two sectors used a small amount of water from Provincial Waterworks Authority. On the other hand, the industrial sector, which does not has any water reserve and solely depends upon the water source form the Provincial Waterworks Authority, was totally affected thereof.

The communal informants from Klong Yai watershed area viewed that the aforementioned water crisis did not have any effect to them due to the fact that they all had their own water reserves. In addition, the informants from Klong Yai have no conflict with the water conveying policy of Royal Thai Government. Whereas, the people from Prasae watershed area expressed that the water crisis has moderately effect to them. The causes of water shortage did not directly come from the crisis of water in reservoir, but came from the pumps of water supply system often out of order. The results also showed that most Prasae's informants have no conflict with the water conveying policy of Royal Thai Government. The agricultural informants from Klong Yai and Prasae watersheds agreed that the water crisis was less affected to agricultural water due to they have their own water reserves and their crops are rainfed-based cultivation. Most of the informants have no conflict with the water conveying policy of Royal Thai Government.

In summary, the stakeholders from all sectors conclude that the appropriate measures for sustainable water management in the future should be as follows : let all stakeholders, including the governmental and private sectors, participate and create the policy altogether; construct the water piping system in all areas and for all purposes e.g. for communal, agricultural, and industrial uses, in

order to sufficiently and sustainably, supply the water to all involved stakeholders; construct additional water storage systems, particularly for the storage of rain water; properly control the balance between the water demand and supply for industrial uses; persuade the industrial sector to build up their own water storage and enforce them to standardize by treating the waste before releasing to the public water courses.

Keywords : Water Resource Crisis, Conflicts

E-mail : sundgr@yahoo.com

คำนำ

ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดระยองถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมหลักในแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (eastern seaboard) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ปี พ.ศ. 2525 โดยกำหนดให้บริเวณบ้านมาบตาพุด ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นนิคมอุตสาหกรรม ทำให้จังหวัดระยองเป็นประตูทางออกสู่ทะเลในการขนส่งสินค้าเพื่อจำหน่ายไปยังต่างประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเป้าหมายที่จะนำความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมาสู่ประเทศและผลักดันให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ มีการนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยขึ้นมาใช้ประโยชน์ และเป็นวัตถุประสงค์ในการผลิตทางอุตสาหกรรม มีการประชาสัมพันธ์ว่านิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเป็นเขตอุตสาหกรรมที่ทันสมัยที่สุด มีมาตรฐานการจัดการที่ดีและจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาใดๆ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องตลอดช่วงเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมาเริ่มแสดงให้เห็นว่ามีปัญหาด้านมลพิษและสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ จนเกิดผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียงหลายครั้ง (สุนทร, 2540) จนกระทั่งเมื่อประมาณกลางปี พ.ศ. 2548 ที่ผ่านมามีเกิดปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเกษตรกรและผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมขึ้นอีก เนื่องจากเกิดวิกฤตการณ์ภัยแล้งอย่างรุนแรงส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตร เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนในชุมชน ภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรมในเรื่องการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ (สำนักงานจังหวัดระยอง, 2548) แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะพยายามเร่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการขุดเจาะน้ำบาดาล และการผันน้ำภายในลุ่มน้ำรวมทั้งการผันน้ำจากลุ่มน้ำอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงมาใช้ ก็ยังไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นในทางธุรกิจ ชุมชน และเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำได้ เกิดการต่อต้านนโยบายผันน้ำจากภาคชุมชน และภาคเกษตร ต่อภาครัฐ และภาคอุตสาหกรรมในประเด็นที่ว่ารัฐช่วยภาคอุตสาหกรรมมากเกินไป และไม่ช่วยภาคประชาชนต่างๆ ที่ประชาชนก็เดือดร้อนจากภัยแล้งเช่นกัน

พื้นที่ศึกษาประกอบด้วยพื้นที่ในบริเวณลุ่มน้ำคลองใหญ่เฉพาะในเขตอำเภอเมือง และในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ เฉพาะในเขตอำเภอแกลง จังหวัดระยอง เหตุผลที่เลือกพื้นที่อำเภอเมืองในบริเวณลุ่มน้ำคลองใหญ่เพราะเป็นพื้นที่ศึกษาหลักที่มีผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ประชากรในแหล่งชุมชน เกษตรกรและผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเกิดวิกฤตทรัพยากรน้ำ ส่วนพื้นที่เขตลุ่มน้ำประแสร์ในบริเวณอำเภอแกลง จังหวัดระยอง เป็นพื้นที่ที่ประชากรทั้ง 3 ภาคส่วนได้รับผลกระทบจากการถูกแย่งชิงทรัพยากรน้ำในพื้นที่ เพราะจะมีการผันน้ำเข้ามาแก้ไขวิกฤตทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองใหญ่ ทำให้เกิดความขัดแย้งติดตามมาระหว่างประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองใหญ่และประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ

น้ำประแสร์ ประเด็นที่ทำการศึกษาค้นคว้าได้แก่ความคิดเห็นของทุกภาคส่วนเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดวิกฤตทรัพยากรน้ำ ผลกระทบของวิกฤตทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นและความรุนแรงของความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงสำรวจเพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์และสอบถามประกอบด้วย ภาคชุมชนที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำชุมชนได้แก่ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลของแต่ละหมู่บ้านจำนวน 96 ราย ภาคเกษตรได้แก่ประชาชนที่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักจำนวน 79 ราย และภาคอุตสาหกรรมจำนวน 10 รายในพื้นที่ทั้งสองลุ่มน้ำรวมทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ จำนวน 12 ราย ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบลในพื้นที่ศึกษา เกษตรอำเภอเมือง และ อำเภอแกลง จังหวัดระยองอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง สำนักงานชลประทานที่ 9 จังหวัดระยอง การประปาภูมิภาคจังหวัดระยอง การนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ บริษัทอีสวอเตอร์จำกัด จังหวัดระยอง

อุปกรณ์และวิธีการ

แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือหลักที่สร้างขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการวิจัย กล้องถ่ายภาพ ใช้บันทึกภาพกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงและเป็นหลักฐานประกอบการนำเสนอในรายงาน คอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการรวบรวมจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลรวมทั้งจัดพิมพ์รายงานผลการวิจัย

วิธีการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์ กับกลุ่มตัวอย่างจากทั้งภาคชุมชน ภาคเกษตรกรรม และภาคอุตสาหกรรมโดยใช้คำถามในแบบสัมภาษณ์แบบปลายปิด และข้อคิดเห็นส่วนบุคคลโดยใช้คำถามแบบปลายเปิด ส่วนข้อมูลอื่นๆ ได้จากการสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ โดยใช้แบบสอบถาม และจากเอกสารเชิงภาพจากการออกสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลทุติยภูมิรวบรวมจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ ได้แก่กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมพัฒนาที่ดิน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักงานจังหวัดระยอง สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง สำนักงานเกษตรอำเภอเมือง และเกษตรอำเภอแกลง จังหวัดระยอง การประปาส่วนภูมิภาค และ จาก Internet web-sites

ผลการศึกษาและข้อวิจารณ์

แหล่งน้ำใช้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา

การสำรวจแหล่งน้ำใช้ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ภาคส่วนคือ ภาคชุมชน ภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษาพบว่า มีการใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค การเกษตร และอุตสาหกรรม จากแหล่งน้ำต่างๆ ทั้งแหล่งน้ำฟ้า (น้ำฝน) แหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดินในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งมีการใช้น้ำแบบผสมผสาน โดยในส่วนของชุมชนประกอบด้วยชุมชนเมืองและชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะใช้น้ำจากการประปาส่วนภูมิภาคเป็นแหล่งน้ำหลัก ส่วนชุมชนหมู่บ้านจะใช้น้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำหลักโดยก่อสร้างเป็นระบบประปาหมู่บ้าน และจะมีสระน้ำ หรือบ่อขุดที่เป็นแหล่งน้ำบาดาลระดับตื้น เป็นแหล่งน้ำสำรองในกรณีที่ระบบประปา

หมู่บ้านเสีย สำหรับน้ำบริโภคส่วนใหญ่จะมีโถงเก็บน้ำฝนไว้ในบ้านและซื้อน้ำกิน เมื่อเกิดวิกฤตทรัพยากรน้ำขึ้น ชุมชนเมืองที่ใช้น้ำจากการประปาส่วนภูมิภาคเป็นหลักจึงได้รับผลกระทบมากกว่าชุมชนหมู่บ้าน เนื่องจากการประปาส่วนภูมิภาคขาดแคลนน้ำดิบที่นำมาใช้ในการผลิตน้ำประปา สำหรับน้ำที่ใช้ในการเกษตรส่วนใหญ่ใช้น้ำฝน ดังนั้นจึงสามารถสรุปในภาพรวมได้ว่าแหล่งน้ำหลักที่ภาคชุมชน และภาคเกษตรใช้ในชีวิตประจำวันได้แก่ บ่อขุดส่วนตัว ซึ่งเป็นแหล่งน้ำบาดาลระดับตื้นประมาณร้อยละ 34 และ 37 ตามลำดับ ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมไม่ได้ใช้น้ำบาดาลระดับตื้นจากบ่อขุดแต่จะใช้น้ำจากการประปาส่วนภูมิภาค สระน้ำส่วนตัว บ่อบาดาล และคลองร้อยละ 40, 30, 20 และ 10 ตามลำดับ

สาเหตุของวิกฤตทรัพยากรน้ำในความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในภาคส่วนต่างๆ

สาเหตุของวิกฤตทรัพยากรน้ำในความคิดเห็นของทุกภาคส่วนได้แก่ ภาคชุมชน ภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของการขาดแคลนน้ำว่าเป็นเพราะเกิดจากฝนแล้งมากที่สุดถึงร้อยละ 37.56 รองลงมาเกิดจากการใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 26.90 การใช้น้ำในภาคเกษตรร้อยละ 7.61 การบริหารจัดการน้ำโดยบริษัทอิสวอเตอร์ ร้อยละ 3.55 ภาคชุมชนร้อยละ 2.54

ผลกระทบของวิกฤตทรัพยากรน้ำต่อภาคส่วนต่างๆ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจทั้งในภาคชุมชน ภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรม สรุปได้ว่าทั้ง 3 ภาคส่วนมีความเห็นว่าจะไม่เกิดผลกระทบจากวิกฤตทรัพยากรน้ำร้อยละ 31.98 มีความเห็นว่าจะเกิดผลกระทบน้อยร้อยละ 27.92 มีความเห็นว่าจะเกิดผลกระทบปานกลางร้อยละ 24.36 และ มีความเห็นว่าจะเกิดผลกระทบรุนแรงร้อยละ 15.74 ในขณะที่ในความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ มีความคิดเห็นว่าจะเกิดผลกระทบในระดับมากถึงร้อยละ 100 สาเหตุที่ทั้ง 3 ภาคส่วน มีข้อคิดเห็นแตกต่างไปจากข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ อาจเป็นเพราะว่าทุกภาคส่วนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองใหญ่และลุ่มน้ำประแสร์ทราบถึงสถานการณ์เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่ของตนเองเป็นอย่างดี และมีแหล่งน้ำสำรองของตนเองไว้ใช้ในยามเกิดวิกฤต เช่นสระน้ำ บ่อขุด บ่อน้ำบาดาล อีกทั้งยังมีการใช้น้ำจากแหล่งต่างๆ อย่างผสมผสาน จึงมีผลทำให้ทุกภาคส่วนที่เป็นผู้ใช้น้ำ ยกเว้นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ต่างก็มีความเห็นตรงกันว่าวิกฤตทรัพยากรน้ำดังกล่าวเกิดผลกระทบน้อย แต่สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ นั้น ส่วนใหญ่ไม่ใช่คนในพื้นที่ และมักจะมีความคิดเห็นตามข้อมูลที่ได้รับรู้จากข่าวสารที่มาจากสื่อมวลชน ซึ่งส่วนใหญ่จะทราบแต่เพียงว่าแหล่งน้ำในพื้นที่ที่มีเพียงน้ำที่ถูกเก็บไว้ใต้อ่างเก็บน้ำดอกกราย และหนองปลาไหลเท่านั้น โดยในความเป็นจริงไม่ทราบว่าประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ใช้น้ำจากทั้ง 3 ภาคส่วนต่างก็มีแหล่งน้ำสำรองเป็นของตนเอง จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าการเกิดวิกฤตทรัพยากรน้ำเกิดผลกระทบต่อทั้ง 3 ภาคส่วนในระดับรุนแรง

ความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ประโยชน์เนื่องจากวิกฤตทรัพยากรน้ำเมื่อเกิดวิกฤต ปี 2548

นโยบายผันน้ำของภาครัฐภายในลุ่มน้ำคลองใหญ่ และการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำจากลุ่มน้ำประแสร์เข้าไปในลุ่มน้ำคลองใหญ่ ซึ่งเป็นนโยบายแก้ไขปัญหของภาครัฐให้กับภาคอุตสาหกรรมส่งผลให้ประชาชนในภาคชุมชน

และภาคเกษตรเกิดความขัดแย้งกับภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม และบริษัท อีศวอเตอร์นั้น จากการประมวลผล ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อคิดเห็นโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในภาคชุมชน และภาคเกษตรพบว่ากลุ่ม ตัวอย่างทั้งหมด 175 ราย จากทั้ง 2 ภาคส่วนมีความคิดเห็นที่ไม่มี ความขัดแย้งร้อยละ 79 และประมาณร้อยละ 7 มีความขัดแย้งในระดับน้อย ปานกลาง และระดับรุนแรง

การต่อต้านคัดค้านนโยบายการผันน้ำของภาครัฐ

ผลการสำรวจเกี่ยวกับการต่อต้านคัดค้านนโยบายภาครัฐของกลุ่มตัวอย่างทั้งในภาคชุมชนและภาค เกษตร เกี่ยวกับการผันน้ำโดยการสัมภาษณ์ข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในภาคชุมชนและภาคเกษตรสามารถ ประมวลสาระสำคัญจากการศึกษาได้ว่า ร้อยละ 79.43 ไม่ต่อต้านคัดค้าน ร้อยละ 6.29 ต่อต้านคัดค้านน้อย ร้อย ละ 8.57 ต่อต้านคัดค้านปานกลาง และร้อยละ 5.71 ต่อต้านคัดค้านมาก นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงระดับ ความรุนแรงในการต่อต้านคัดค้านโดยพิจารณาจากเกณฑ์วัดโดยใช้คะแนนเทียบเคียงเฉลี่ย ปรากฏว่า ทั้งภาค ชุมชน และภาคเกษตรจากทั้ง 2 กลุ่มน้ำไม่ต่อต้านคัดค้านนโยบายของภาครัฐแต่อย่างใดทั้งสิ้น ซึ่งเหตุผลที่เป็น เช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ทั้งภาคชุมชน และภาคเกษตรต่างก็มีความเข้าใจดีว่า วิกฤตภัยแล้งที่เกิดขึ้นเป็น เหตุการณ์ธรรมชาติและส่วนใหญ่มีแหล่งน้ำสำรองเป็นของตนเองอยู่แล้ว ประกอบกับรัฐบาลในขณะนั้นได้มีการ ระดมเจ้าหน้าที่ของรัฐเกือบทุกหน่วยงานเข้าให้ความช่วยเหลือต่อประชาชนอย่างรวดเร็วพร้อมๆ กัน มีการ ประชาสัมพันธ์เชิงรุกที่ดีทำให้สามารถ สร้างความเข้าใจ และความมั่นใจให้กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

จากการสำรวจโดยการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 ภาคส่วน และองค์กรมีส่วนได้ ส่วนเสียอื่น ๆ จำนวน 9 องค์กร สามารถสรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เกี่ยวกับนโยบายการแก้ไขปัญหา ของภาครัฐ ได้แก่ การบริหารจัดการน้ำ การก่อสร้างระบบกักเก็บน้ำ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านอื่นๆ โดย นำข้อคิดเห็นจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ของภาคส่วนต่างๆ มาหาค่าร้อยละ สามารถสรุปได้ว่าทุกภาค ส่วนมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยร้อยละ 67.51 มีความเห็นที่เกิดจาก การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ร้อยละ 23.35 มีความเห็นที่เกิดจากแหล่งกักเก็บน้ำไม่พอเพียง และ ร้อยละ 9.14 มีความเห็นที่เกิดจากปัญหาด้านอื่นๆ

การเกิดวิกฤตทรัพยากรน้ำในภาคตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2548 สามารถสรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนว ทางการแก้ไขปัญหาคือควรมีการบริหารจัดการแหล่งน้ำร้อยละ 67.51 โดยแบ่งออกเป็นความคิดเห็นว่า ควรมี การมีการจัดสรรน้ำให้แก่ภาคส่วนอย่างเหมาะสมร้อยละ 33.50 การประชุมชี้แจงระหว่างภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรมและภาคชุมชนในการแก้ปัญหาร่วมกันร้อยละ 18.27 รัฐควรให้การช่วยเหลือประชาชนอย่าง จริงจังร้อยละ 7.11 ควรมีการแยกแหล่งน้ำระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมร้อยละ 3.55 การควบคุมการใช้ น้ำของโรงงานอุตสาหกรรมร้อยละ 3.05 และถ้าจะมีการตั้งโรงงานใหม่ ให้โรงงานจัดสร้างแหล่งน้ำเป็นของตัวเอง ร้อยละ 2.03

สำหรับการก่อสร้างระบบกักเก็บน้ำสามารถสรุปข้อคิดเห็นได้ว่าควรแก้ไขปัญหาโดยการสร้างแหล่งเก็บน้ำร้อยละ 23.35 โดยในจำนวนนี้มีความเห็นแตกต่างกันที่ว่าควรมีการสร้างแหล่งกักเก็บเพื่อเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำมากร้อยละ 10.66 มีการขุดลอกคลองที่ตื้นเขินร้อยละ 8.63 มีการก่อสร้างระบบน้ำประปาให้ทั่วถึงและจัดแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.03 เท่ากัน

ส่วนข้อคิดเห็นอื่นๆ อีกร้อยละ 9.14 เห็นว่า ควรมีการทำฝนเทียม ร้อยละ 4.57 ภาคอุตสาหกรรมที่ใช้น้ำมากควรกลั่นน้ำทะเลมาใช้เพื่อลดการดึงน้ำจากภาคส่วนอื่นร้อยละ 2.03 ควรมีโรงงานบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยน้ำดีลงแหล่งน้ำร้อยละ 1.52 และ ควรควบคุมปริมาณโรงงาน เพื่อควบคุมปริมาณมลพิษร้อยละ 1.02

ข้อเสนอแนะ

1. การเกิดวิกฤตทรัพยากรน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลกระทบ และความขัดแย้งระหว่างประชากรในภาคชุมชน ภาคเกษตรกรรมต่อภาคอุตสาหกรรม และภาครัฐ เป็นข่าวที่โด่งดังที่สุดในช่วงกลางปีพ.ศ.2548 ภาพและข่าวต่างๆ ที่ออกมาทางสื่อสารมวลชนทุกประเภทอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนทั่วไปที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความกังวลว่าภาคอุตสาหกรรมที่ทำรายได้จากการส่งออกต่างประเทศ และเป็นรายได้หลักของประเทศจะประสบภาวะวิกฤต และทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเสียหายอย่างรุนแรง ภาครัฐได้มีนโยบายผันน้ำทั้งภายในลุ่มน้ำคลองใหญ่ และผันน้ำข้ามลุ่มน้ำจากลุ่มน้ำประแสร์เข้ามาในลุ่มน้ำคลองใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับภาคอุตสาหกรรม ข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏในขณะที่เกิดวิกฤตทรัพยากรน้ำคือนโยบายผันน้ำของภาครัฐ ถูกต่อต้านจากภาคชุมชน และภาคเกษตรกรรม และเห็นว่าภาครัฐช่วยแต่ภาคอุตสาหกรรมไม่ช่วยประชาชน ซึ่งนั่นเป็นเหตุผลที่ทำให้เกิดงานวิจัยชิ้นนี้ แต่ผลการวิจัยสรุปได้ว่าภาคชุมชนและภาคเกษตรกรรมไม่ต่อต้านนโยบายภาครัฐ และภาคอุตสาหกรรมดังที่เป็นข่าว เป็นเพราะผู้ทำข่าวไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริงจากประชาชนในพื้นที่ แต่รับทราบข้อมูลจากภาครัฐ ดังจะเห็นได้ว่าองค์กรต่างๆ ของภาครัฐมีความเห็นว่าเกิดผลกระทบมาก การที่ประชาชนในพื้นที่ไม่เกิดผลกระทบเนื่องจากมีแหล่งน้ำสำรองเป็นของตนเอง ดังนั้นการแก้ไขปัญหาในระยะยาวภาครัฐควรสร้างแหล่งน้ำสำรองให้เพียงพอ และสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีแหล่งน้ำสำรองเป็นของตนเอง

2. ในการแก้ไขปัญหาในอนาคต ควรมีมาตรการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยการบริหารจัดการน้ำ จัดสรรน้ำให้แก่ภาคส่วนอย่างเหมาะสม มีการประชุมชี้แจงระหว่างบุคลากรขององค์กรภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม และ ภาคชุมชนในการแก้ปัญหาร่วมกัน ควรมีการก่อสร้างระบบกักเก็บน้ำเพิ่มเติม การก่อสร้างระบบน้ำประปาอย่างทั่วถึง และจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตรเพิ่มเติม โรงงานอุตสาหกรรมควรมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยน้ำดีลงแหล่งน้ำธรรมชาติ และ ควรควบคุมปริมาณโรงงาน เพื่อควบคุมปริมาณมลพิษ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนจากทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การก่อสร้างระบบกักเก็บและระบบจ่ายน้ำโดยภาครัฐควรจัดสรรทรัพยากรน้ำให้กับทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

สุนทร ปัญญาสุธารส. 2540. การศึกษาการปนเปื้อนของโลหะหนัก อ.เมือง จ.ระยอง. กรมทรัพยากรธรณี.

กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานจังหวัดระยอง. 2548. รายงานการประชุม. คณะกรรมการประชาสัมพันธ์แก้ไขปัญหาหน้าจังหวัดระยอง. ระยอง.